

Nr. 13.

10. septembril
1926.

IV. aastakäik.

Ilmub 20 korda aastas, nimelt iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

Tellimise hind:	Aastas Mk. 500.—	Kuulutuste hind: 1 lehekülj Mk. 3000.—	
	Pooles aastas 250.—		1/2 " 1500.—
	Üksik number 25.—		1/4 " 800.—
	1923 aastak. 50.—		1/8 " 400.—
	1924 " 300.—		1/16 " 200.—
1925 " 500.—	Dokumentide kaotamise kuulutused Mk. 50 dokumendi pealt.		
Kõidetud aastakäigud Mk. 80, 125 ja 150 kallimad.	Omavalitsustele kuulutuste pealt lehekülgede järele 30% hinnaalandust.		

Toimetus ja talitus Tallinnas, Suur Roosikrantsi uul. Nr. 12. Telefon Nr. 4—72.

Jooksev arve: Eesti Panga Tallinna osakond Nr. 609.

SISU:

Ainult üks tee	Lhk.	219
Maakonnavalitsuse töö Eesti iseseisvuse ajal ja temale vastavate asutuste töö Vene ajal — G. Maurer	"	221
Uued põhimõtted Saksa kreisi (maakonna) omavalitsuste seadustes, — st —	"	224
Veel perekonnaseisu seadusest — O. Tikerpuu	"	225
Vallasekretärid tulevad ametisse valida vallanõukogude poolt määramata aja peale—Vallasekr. S. esimees H. Nurk	"	227
Omavalitsuste päevauudised	"	228
Teated Maakondade Liidu ja omaval. tegevusest	"	229
Riigikohtu seletused	"	230
Bibliograafia	"	231
Küsimused ja vastused	"	231
Kuulutused,	"	218, 232

„Sundnormide kogu
maaomavalitsuste
kohta“

ilmumise asjus teatab väljaandja järelpärijatele, et käesoleval aastal kavatsus on kogust kümme esimest vihku väljaanda.

Saaremaa maakonnavalitsus
vajab

jaoskonna arsti.

Sooviavaldused ühes dokumentidega ja kirjeldusega saata

S. M. V. Tervishoiu
osakonda.

Õnnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktisia Selts „OMA“,

kes teostab:

tulekinnitusi, elukinnitusi ja rahakinnitusi

Seltsi põhi- ja tagavara kapitaalid üle 14.000.000 marka.

Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

==== Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7. ====

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamiseks.

Omavalitsuste suured ülesanded nõuavad vastavate teadmistega omavalitsustegelasi. Omavalitsustegelaste teadmiste laiendamiseks on sündsaks abinõuks Eesti Maakondade Liidu ja Eesti Linnade Liidu ühisel väljaandel ilmunud raamat

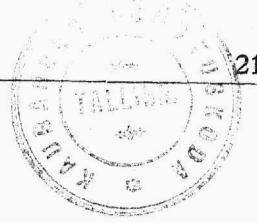
„Esimene Eesti omavalitsustegelaste kongress 24.—26. okt. 1924 a.“

Raamat sisaldab peale muu adm. asjade Peaval. juh. *E. Maddisoni*, Riigikogu liikme *J. Jansi*, maakonnaval. esimehe *M. Nepsi*, Riigikogu liikme *M. Juhkami*, Maakondade Liidu esimehe *H. Lauri*, hoolekande osak. asjaajaja *A. Allikase*, Maakondade Liidu sekretäri *H. Aviksoni*, Haridusmin. Kooli osak. juh. *G. Olliku*, koolinõunik *M. Raudi*, haridusosak. juhataja *J. Reintami*, Riigikogu liikme *M. Martna*, linna arsti Dr. med. *P. Põdderi*, Kohtuministeeriumi ametniku *O. Tiefi*, Riigikogu liikme *O. Liigandi*, Riigikogu liikme *K. Einbundi*, maakonnaval. esimehe *J. Sõnajalgi* ja riigikohtuniku *P. Puuseppa* referaadid.

Raamat on suures kaustas heal paberil 150 lehek. suur.

Hind 250 marka.

Omavalitsused saavad Liitudelt otseteed tellides raamatu 200 margaga. Viimane aeg on täh. raamatut tellida!

Ainult üks tee.

Riigivanema deklaratsioonikõnes omavalitsuste kohta öeldud sõnad „Valitsus tahab kiirendada omavalitsuse seaduse väljatöötamist, seades eesmärgiks saavutada majanduslikku kokkuhoidu ja tööviljakust omavalitsuste asutuste ja nende töökorra lihtsustamisega ning omavalitsuse ja kohapealsete riigiametnikkude ülesannete korraldamisega“ ühelt poolt ja asjaajamise lihtsustamise ning ministriumite hulga kokkutõmbamise küsimus teiselt poolt on ajalehtis päevakorrale toonud küsimuse, kuidas nende suhtes vastupidisel ja töökorraldust läbiviia.

Ühed nendest käsitavad küsimust asjalikult, asja ennast tundes. Nii seab „Postimees“ oma 14. aug. artiklis kaks vastupidist võimalust üles, tsentralisatsioon ehk detsentralisatsioon. Esimese pooldajad asuvad seisukohal, kirjutakse seal, et riigivalitsus peab võimalikult ühte keskk kohta koondatud olema. Omavalitsuste osa ei saa selle korra juures kuigi suur olla. Detsentralistid asuvad vastupidisel seisukohal ja nimelt: riigivõimu teostamine koha peal peab sündima omavalitsuse asutuste kaudu võimalikult laiemas ulatuses (minu harvendus), nii nagu see põhiseaduses ettenähtud.

Viimase seisukoha põhjenduseks toob „Postimees“ järgmised väga kaaluvad demokraatlikkudest põhimõtetest tingitud väited:

„1) Detsentralistlikul alusel korraldatud omavalitsuste loomisel avaneks võimalus kokkuhoidmiseks, kuna paljud väga ühesarnase iseloomuga ülesanded, millede täitmiseks praegu riigil oma ja omavalitsustel oma kaunis kulukad asutused ja ametnikud on, võiksid saada kokku liidetud või koondatud; 2) omavalitsuse tegelased, kui rahva poolt teatud aja järele valitavad võimu teostajad, on sunnitud tähelepanelikult arvestama rahva tahtmisega ja arvamisega, vastasel korral ei ole neil järgmistel valimistel lootust uuesti valitud saada, ja asja juurde tulevad need, keda rahvas rohkem usaldab. See sunnib tegutsema erapooletult ja õiglaselt iga üksiku suhtes, vaatamata üks kõik missuguste lahkuminekute peale eraelus või poliitilistes püüetes. Ametnikkude kohta igatahes sarnast tasakaalu mõjuavaldamise võimalust rahval ei ole,

kuna nende tegevus teenistusseaduse järele ülemuse korras järelvalvele kuulub.“

„Kaja“ Nr. Nr. 185 ja 186-as ilmunud artikli autor ametnikkude arvu vähendamise üle, seades selleks tingimistena üles asjaajamise lihtsustamise, töösuse tõstmise ja ametnikkude iseseisvuse ja vastutuse, jõuab ka omavalitsuste juurde ja peetab paralleelselt töötavate asutuste, riigi- ja omavalitsuste asutuste, juures, leides, et neid võimalik on kokkusulutada. Seal juures laseb autor selgelt väljapaista, et tema ametnikkude valitsemist eeldab, omavalitsuste paljust ja süsteemi keerlsust allakriipsutades. Lõpusooviks autoril on: „Hoitagu aga ametiasutuste ümberkorraldamisest eemale inimesi, kelle enestel puuduvad kogemused, kelle suurem tugevus seisab targutamises.“ Seda tuleb nõuda aga ka neilt, kes asjakohta üldse sõna võtavad. Kui ka „Kaja“ artikli autor ise erandite peale toetab, nagu seda olla ühe koolivalitsuse asjaajamine, võib olla ka olematusi arvestab — vallasekretärid saada komisjonidest osavõtmise eest pävaraha —, tuleb „Päevalehes“ Nr. 124-as L. K. sarnaste väidete ja „tõdedega“ välja, mis otsekohe näitavad, et omavalitsuste küsimus ja omaval. tegevus autorile täiesti tundmata ala on. Kuid see tundmatus ei keela teda vihase ja sabilise artikliga mahasaamast. Kui inimene ütelda saab, et omavalitsuste töö on enesepettus, et nende ülesandeks on nokitsemine, et nende täita on need samad ülesanded, mis ministriumitel, et nad on üleliigsed vahetalituse asutused, siis on selge, et omavalitsuse tööst ei ole undki nähtud ehk ülepea ei taheta hinnata riiklisi ülesandeid ega arvestada rahva huvidega. Viimast oletust kinnitab eriti väide, et Eesti olla oma pindala ja rahvahulga poolest õige väike omavalitsuse üksus. Tähendab, kõik kodanikud Tallinna oma asju ajama, kõik asjakorraldus ministrite kätte! Kui ka L. K. rahvale sarnase nuhtluse peale panna saaks, kuidas aga ministrite kõnetundi 240 tunniliseks päevaks teha, see teeks ka L. K-le veidi raskust.

Selle sabilise artikli autor nimetab omavalitsuste ametnikkude tööd nokitsemiseks „ühe ausameelse ja pettunud silmapaistva omavalitsustegelase“ sõnade järele. See kahesugune hindamine näitab omakorda

selle kirjutuse aluse tühjust: kuidas saab inimene ausameelne olla, kui ta ametnikke nokitseda laseb, kuidas sai ta silmapaiste tegelane olla, kui tema asutus ainult nokitses! Kui nokitsejaid omavalitsustegelasi on, siis ammu mitte sellepärast, et see tegelane omavalitsusasutuses on, vaid et parteipoliitika on auväärt kohale isiku tõstnud, kes oma ülesanneteni ei ulata. Selle nähtuse põhjus ei peitu aga omavalitsuses. Ja kui L. K. omavalitsustegelasi ironiseerivalt ministriteks nimetab, siis lugegu ta enese kirjutatud ridu „Päevalehest“ kadunud P. Rivesi kohta.

Mõttetuks pidades tühjuse peale rajatud väiteid ümberlukkama hakata, ei saa möödaminna paarist pea peale pöördud tõsiasjast, mis omalt poolt ka tõendavad, et täh. artikli kirjutaja midagi meie omavalit. kuulnud ei ole. Ta ütleb, et omavalitsustegelastest enestest ei või algatust loota omaval. ümberkorraldamise asjus. Kuigi L. K. nähtavasti hilja aja eest Eesti ilmudes toimetaja laua taha sattus, siiski peaks ta teadma, et esimene omavalitsustegelaste kongress 1924 a. juba vastavad üldpõhimõtted ülesseadis, et nende põhjal Maakondade Liidu poolt on üksikasjalised põhimõtted kokkuseatud ja ministeeriumile omavalitsuste seaduse aluseks võtmiseks esitatud. Ainukese tõsise põhjuse peale, millest tingitud on nähtused, et omavalitsustes töö igal pool küllalt edukalt ei lähe, meie valimise seaduse puuduste peale, juhtis esimesena tähelepanu juba viie aasta eest omavalitsustegelane, nende ridade kirjutaja, nõudes valimise viimist enam individuaalsele pinnale. Selle seisukoha võttis ka esimene omaval. teg. kongress omaks, selles mõttes on pärast kirjutatud „Päevaleht“ ja hiljuti ka „Vaba Maa“, nõudes valijatele vabadust. Teiseks väidab L. K., et maakonnaal. ei taha vallavalitsustele mingit vabadust lubada, ilma et selle tõenduseks ainustki näidet tooks. Neid näiteid on aga küll tuua, et maakonnaal. otse vastupidiselt on talitanud. Nimetaksin siin üldnähtusena, et m. v. on sagedasti korraldanud vallaval. tegelaste nõupidamisi nende soovide kohaselt tegutsemiseks, maakonnakoogud ei ole tahtnud seadusega nende võimkonda antud vallaametnikkude palkasi ja ametnikkude hulka normeerida, vaid seda on tehtud vallaametnikkude kutseesituse tungival palvel, kooliasjus on tahetud valdadele rohkem õigust anda (vaata „Maaomav.“ Nr. 7 esimese artikli lõpp) ja alevite majandusline iseseisvus ning allumine otse

Siseministeeriumile on maakonnaal. nõue.

Asja tundes ehk mitte tundes jõutakse siiski mingile otsusele. Nimetatud artiklites on jõutud kahele vastupidisele seisukohale: 1) riigivõimu teostamine peab sündima omavalitsuste kaudu võimalikult laiemas ulatuses ja 2) omavalitsused on üleliigsed.

Missugust teed Vabariigi Valitsus mõtleb käia deklaratsioonis avaldatud tahtega, seda deklaratsioon ei ütle. Et omavalitsuse seaduse eesmärgiks peab olema majandusliku kokkuhoidmise saavutus ning omavalitsuste ja kohapealsete riigi ametnikkude ülesande korraldamine, see on õige soov ja ühtlasi vana soov. Selle põhimõtte seadis üles esimene omaval. tegelaste kongress. Kuna Valitsuse deklaratsioon väljendamata jätab tee selle põhimõtte saavutamiseks, näitas kongress ta selgelt ära, väljaminees kindlalt aluselt, põhiseadusest.

Põhiseadus peab siin küsimuse lahendamata, mitte mõne vohiku sapp. Ja selleks on kõigepealt vaja teada, mida õieti kujutab enesest meil omavalitsus põhiseaduse järele.

Küsimuse kohta, mis on omavalitsus, on juriidilises kirjanduses kaks pea teooriat: 1) vaba kogukonna teooria ehk ühiskondline teooria ja 2) riikline teooria. Esimese järele ei ole omavalitsus midagi muud, kui iseseisvus enese ülesannete (Angelegenheiten) valitsemiseks, mis riigis kogukonnale antud. Riiklike teooria järele on omavalitsus ainult riigivalitsemise eriline väljendus, on riigivalitsemise mehhanismi üheks osaks. Kõik ülesanded, mis omavalitsuste ja riigi poolt täidetakse, on selle teooria järele riiklised ülesanded. Omavalitsus on riiklike teooria järele seal olemas, kus riiklike ülesannete täitmine sünnib avalikõiguslike ühenduste kaudu, kelle korraldavad ja täidesaatvad organid valitakse kohalike rahva poolt, olles ühtlasi oma võimkonnas rippumatud keskvalitsuse mõjust (И. Гронский: „Децентрализация и самоуправление“ ja E. Maddisoni „Omavalitsused põhiseaduse järele“).

Venemaal sündis omavalitsus ühiskondlike teooria tähe all, 1917 a. revolutsiooni ajal öeldakse aga temast lahti ja võetakse omaks riikline teooria. Sellele põhimõttele on rajatud ka Vene Aj. Val. määrused administratiivvalitsemise ja kohalise omaval. aj. korralduse kohta Eesti-, Liivi- ja Kuuramaal, milles loodud omaval. kui kohaliku valitsemise asutuste peale vaadatakse. (Vaata lähemalt E. Maddisoni „Omavalitsused põhiseaduse järele“ raamatus „Esi-

mene Eesti omavalitsustegelaste kongress“). Eesti oma seadusandlus ei ole asjasse põhimõttelisi muudatusi toonud, mis meid õigustab kinnitama, ütleb E. Maddison sealsamas, et meie omavalitsuseseadustes valitseb riiklise teooria põhimõte. Seda tõendab ka põhiseaduse § 75: „Omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim.“

Tulles nüüd tagasi küsimuse juurde, mis võimaldab Vabariigi Valitsuse poolt ülesseatud põhimõtteid teostada, siis saab selleks, meie põhiseaduse kohaselt, olla ainult üks tee: kohapealsete riigiametnikkude ülesannete üleandmine omavalitsustele ja sellega paralleel asutuste kaotamine. Selle tee näitas ka seisukorra lahendamiseks esimene omavalitsustegelaste kongress.

Et see tee õige ei ole ainult põhiseaduse seisukohalt vaadatuna, vaid et kõigi riikliste kohapealsete ülesannete koondamine omavalitsuse kätte ka majanduslikult kasulik on, seda kinnitasid juba eespool „Postimehest“ tsiteeritud read. Kuid mitte üksi rahva tahtmisega arvestamine, vaid kõigi ametnikkude ühte asutusse koondamisega saab juba majanduslisi kulusid mitmevõrra kokkuhoida, mis ka igale vähemõtlejale ja omavalitsusasja mittetundjale selge peab olema. Kulude kokkuhoidmise kõrva korteri, teenijate ja kantselei tööjõu alal — omavalitsustes täidavad ametnikud ka mitme osakonna ülesandeid —, seltsib veel hõlpsus kodanikkudel asja ajada ühes kohas ja kaob vajadus ühest asutusest teise jooksta. Ära jääb ka kirjavahetus praeguste lahusolevate asutuste eneste vahel.

Missugune määratu paberimäärimine ärajääks, kui võrrelda hiljutist kirjavahetuse korda maksude sissenõudmise asjus — iga

sissenõude kohta eri kiri vallavalitsuselt politseikomissaarile, sealt konstaablile, ja seda teed jälle tagasi — korraga, mis siis maksaks, kui politsei konstaabel oleks vallavalitsuse teenistuses. Heakorra eest hoolitsemine kuulub kujunenud arusaamise järele omavalitsuse ülesannetesse, mis pärast välispolitsei väga hästi omavalitsuse teenistusesse sünniks, nagu ta Soomes seda on.

Läinud „Maaomaval.“ numbris seletas üks vallavalitsus, et maksude sissenõudmise ülesande konstaabli pealt äravõtmisega sellele väga vähe muid ülesandeid jääks, mis pärast maksude sissenõudmise üleandmisega vallaval. kätte, täiesti loomulik oleks ka politsei aparaat üle anda — töö vähendamise otstarbel.

See ainult möödaminnes näitusena.

Praegune maakonnaavalitsus on ju ka terve rea end. ametiasutuste ja ametnikkude koondamine üheks omavalitsuseks. Selle häid külgi selgitab järgmine artikkel. Seniste veel lahkujäänud ametnikkude koondamisega selle keskkoha ümber saavutatakse soovitud majanduslik kokkuhoid, ühtlasi väheneks ka paberline asjaajamine. (Vaata lähemalt M. Nepsi „Omavalitsused põhiseaduse järele“ raamatus „Esimene Eesti omavalitsusteg. kongress“). Ei ole sellepärast mõtet juurelda ja sappi külvata teede leidmiseks deklaratsioonis täh. otstarbe kättesaamiseks. Nii hästi põhiseaduse mõtte järele, kui ka otstarbe paremaks täitmiseks on selleks ainult üks tee: riigivõimu teostamine koha peal peab tegelikult sündima omavalitsuste kaudu.

3. sept. 1926.

Maakonnaavalitsuse töö Eesti iseseisvuse ajal ja temale vastavate asutuste töö Vene ajal.

G. MAURER.

Üksikud avalikud tegelased ka omavalitsuse alalt, isegi üksikud Vabariigi Valitsuse liikmed on lasknud märkeid lendu, nagu oleks Eesti iseseisvuse aegsed maakonnaavalitsused liig kulukad ja üleardused asutused. Olla tarvis ametisse panna üks maakonna ülem ja „paar ametnikku“, sellest olla küll, nii olla see Vene ajal palju otstarbekohasem ja odavam olnud.

Nende naiivide väidete selgituseks toon mõned võrdlused maakonnaavalitsuse praegusest tööst ja ülesannetest ja tema aset täitvate veneaegsete keskvalitsuse asutustest, tööst ja ülesannetest Pärnu maakonnas maakonnaavalitsuse kalliduse, ametnikkude ja tööde rohkuse suhtes.

Pärnu Maakonnaavalitsuses töötavad järgmised osakonnad: Administratiiv-, hari-

dus-, põllutöö-, teede-, töö- ja hoolekande-, majandus- ja tervishoiuosakond.

Nende maakonnavalitsuse osakondade kohuseid täitsid Vene ajal Pärnumaal 2 talurahva komissari oma kantseleidega, 2 rahvakoolide inspektori oma kantseleidega, landrat collegium, kubermangu agronom, maakonna loomaarst, maakonna arst ja velsker, osalt maakonna rahvaväe komisjon (Уѣздн. по воинск. повин. присутствіе) oma kantseleiga ja osalt maakonna ülem oma kantseleiga.

Raske on täpselt võrdlust tuua, sest üksikute veneaegsete asutuste funktsioonid läksid palju lahku praegustest maakonnavalitsuse funktsioonidest, kuid kaudse ülevaate saab siiski.

Administratiiv osakond.

Vene ajal täitis neid ülesandeid peaauglikult omavalitsuse järevalve alal 2 talurahva komissari oma kantseleidega. Kumbagi komissaril oli 2 kirjutajat või kantseleiametnikku, nõnda et selle töö peale oli rakendatud kuni 6 inimest.

Nüüd täidab neid ülesandeid maakonnavalitsuse administratiiv osakond. Osakonna juhatajaks on maakonnavalitsuse esimees ja osakonna kantseleis 3 ametnikku, sellega tööjõudusid 2 inimese võrra vähem kui Vene ajal. Kuid töö ise on mitu korda suurem ja keerulisem kui enne oli. Näituseks ainult see asjaolu, et talurahva komissaril oli palju suurem administratiiv võim kui praegusel maakonnavalitsusel terves koosseisus. Ta võis administratiiv korras iga valla omavalitsuse otsust tühistada, iga vallavanemat ja sekretäri distsiplinaar korras rahatrahvi ehk arestiga karistada ja ametist tagandada. Nüüd antakse aga kõik need asjad kohtu lahendada ja aetakse kohtu kaudu, mis teeb töö sel alal mitu korda suuremaks ja keerulisemaks.

Peale endise talurahva komissaride töö on administratiiv osakonnal veel palju uut tööd juurde tulnud, näituseks statistika, milleks kulub tervelt 1 ametniku tööjõud, siis kodakondsuse palvete rahuldamine, tööstus-ettevõtete registreerimine, loteriide ja näitemüükide lubade andmine, vangide küüdi ja ülevalpidamise korraldus, korraldused laatade asjus, mitmesugused korraldused tuletõrje alal jne. Peale selle osavõtt mitmesugustest komisjonidest ja esitustest, mis maakonnavalitsuse peale pandud. Nõnda ei saa kuidagi võrrelda endiste talurahva asjade komissaride tööd praeguse maakonnavalitsuse administratiiv

osakonnaga selles mõttes, nagu oleks administratiiv osakond kulukam, vaid lugu on koguni vastuoksa.

Haridus osakond.

Vene ajal täitsid haridusosakonna ülesandeid Pärnumaal 2 rahvakoolide inspektori oma kantseleidega.

Kumbki sai neist 250 rbl. kuus palka ja 50 rbl. kantselei kuludeks, s. o. umbes 2 ametniku palga.

Nõnda oli Pärnumaal, ühes arvatud linn, hariduse alal ametis kaks rahvakoolide inspektori ja vähemalt 2 ametnikku. (Sissetuleku mõttes püüdsid inspektorid võimalikult palju kantselei tööd ise, oma perekonna liigete kaasabil, ära teha). Pärnu maakonnas oli sel ajal ühes linnaga kokku 144 kooli, mis kuulusid rahvakoolide inspektorite järevalve alla ja nendest 144 koolist oli 138 kooli maakonnas, nõnda et mõlemi rahvakoolide inspektori tööjõud ära kulus peaauglikult maakonnale.

Nüüd on need ülesanded pandud haridusosakonna peale, kus peale osakonna juhataja töötavad veel üks koolinõunik ja 2¹/₂ ametnikku (üks ametnik käib ülepeeva). Kuid praeguse haridusosakonna ja veneaegse inspektorite tööd ei saa kuidagi võrrelda töö rohkuse mõttes — nii suur on see vahe.

Vene ajal revideeris inspektor koole kahe aasta tagant üks kord, nüüd revideeritakse aga 1, 2 kuni 3 korda aastas.

Vene ajal maksis inspektor palka Pärnumaal ainult 5-ele valitsuse koolile, nüüd maksetakse aga 115 koolile. Siin ei tohi unustada ka palga lehtede endist lihtsust ja nüüdist väga keerulist palga väljaarvamist, mis iga kuu muutuda võib.

Haridusosakonna otsekohesel korraldusel on asutatud ja töötavad nüüd 2 gümnaasiumi, 1 kaubanduskool ja 3 majapidamiskooli. Vene ajal puudus see töö täiesti. Niisama puudus koguni kehvemate õpilaste toetamine, algkoolide varustamine õpeabinõudega, puudus igasugune haridustöö väljaspool kooli, puudusid igasugused kursused, kongressid, hariduspäevad, eel- ja järelkooli korraldus, kooli näitused, igasugune kooli võrk, noorte pühad, puudusid hariduskogud, haridusnõukogud, valla- ja alevi koolivalitsused, kooli hoolekogud ja pedagoogika nõukogud (olid ainult üksikuis kooles) ühes lastevanemate koosolekutega, puudus maakonna hariduskogu ja maakonna haridusnõukogu, puudus igasugune kultuuriline järevalve, puudus avalikkude raamatukogude võrk, milles on

praegu 69 raamatukogu ja mida peab vähemalt 1 kord aastas revideerima.

Tolleaegse kantseililise ja asjaajamise korra juures ei oleks praegust tööd mitte 4½ inimese tööjõuga ära suudetud teha. Nõnda ei saa ka hariduse alal kuidagi öelda, et oleks vaja ainult ametisse panna üks maakonna ülem ja paar ametnikku ning sellega oleks kõik korras.

Praegune töö on tõesti mitu korda suurem kui see Vene ajal oli, kuid tööjõudu tarvitatakse umbes sama palju. Kui aga raha peale ümber arvata tõlleaegist palka 200-ga kasvatades, siis sai Vene ajal üks rahvakoolide inspektor kuus sama palju palka (250×200) kui nüüd terve haridusosakond ühes kantselei kuludega kokku, s. o. umbes 50.000 marka, rääkimata teise inspektori palgast ja kantselei kuludest, mis kuus välja teeks 100.000 marka. —

Töö- ja hoolekande osakond.

Vene valitsuse ajal teostasid hoolekannet vallavalitsused üksi, kuna kogukondlise hoolekande üle järeelvalvet teostasid talurahva asjade komisjarid.

Pensiooni ja sõdurite perekondadele toetusraha määramine sündis maakonna sõjaväe komisjoni kaudu, kus toetusrahade arvutamiseks olid maakonna sõjaväe komisjonis ametis kolm alalist ametnikku, peale selle erakorralised tööjõud, ning asjaajamine sündis komisjoni sekretäri juhtusel. Kogukondlise hoolekande üle järeelvalvet ja ilmasõja invaliididele pensiooni maksmist ja määramist toimetab nüüd tööhoolekande osakond. Peale eelnimetatud tööde on juure tulnud: Eesti vabadussõja pensionärid, endised mõisa pensionärid, erakorralise toetuse saajad, nagu vanad õpetajad, jne., loodusliste ja tuleõnnetuste läbi kahjukannatajad, 1924 a. 1. detsembri sündmuste põhjal abisaajad, põllutööliste ja tööandjate vahekorra lahendamine (segakomisjonid), tööta tööliste teode korraldamine, maakonna nõdrameelsete-kõrvalbitarvitajate varjupaiga ja lastekodu asutamine ja juhtimine, pensionäride arstiline järeelvaatus (maakonna ja linna arstiline komisjon), hoolekande statistika, puudustkannatajate lasterikaste vaeste perekondadele ja vaestelaste eest hoolekanne. Peale selle hoolekande alal tegutsevate organisatsioonide ellukutsumine ja tegevusest osavõtmine. Kõige nende ülesannete täitmiseks on osakonnas 2 ametnikku ja osakonna juhataja, kes ühtlasi ka majandusosakonna juhataja on. Peab tähendama,

et kogukondlise järeelvalve teostamine Vene valitsuse ajal oli kergem ja lihtsam järeelvalve asutuste suurema administratiivvõimu tõttu. Tööd raskendab asjaolu, et praegu on veel maksev ühtaega Veneaegsed seadused, Balti eraseadus, Eesti seadused ja määrused, mis laiali pillatud „Riigi Teatajates“, ning uutele tööjõududele palju vaeva maksab nende leidmine.

Majandusosakond.

Osakonna ülesandeks on maksude sissenõudmine, maakonnaavalitsuse ja tema asutuste eelarvete ja aruannete kokkuseadmine, maakonnaavalitsuse ja asutuste arvepidamine, jahilubade andmine, pidupiletite registreerimine, jõumasinade registreerimine, joogikohtade avamiseks lubaandmine ja nende sulgumine, laatade ja turuplatside asutamine, maakonnaavalitsuse asutuste arvepidamise revideerimine jne.

Vene ajal täitsid neid ülesandeid osalt maakonna ülem ja kuberner, nagu jõumasinade registreerimine, jahilubade andmine, joogikohtade, laatade, turgude avamiseks lubade andmine, pidustuste lubamine ja registreerimine jne. Suurem osa tööst aga, maakonnaavalitsuse arvepidamine, on koguni uus.

1925 a. töötas majandusosakonnas asjaajaja, 2 raamatupidajat ja kassapidaja. Osakonna juhataja kohused olid töö- ja hoolekande osakonna juhataja peale pandud.

Põllutööosakond.

Maakonnaavalitsuses töötab selles osakonnas osakonna juhataja (on ühtlasi ka teede osakonna juhataja), üks kantselei ametnik ja loomaarst. Vene ajal niisugust asutust ei olnud, mis oleks vastanud praegusele põllutööosakonnale. Oli ainult maakonna loomaarst ja kubermangu agronoom, kes asus Riias. Viimast härrat ei ole Pärnu maakond vist üldse näinud. Sama „suur härra“ oli ka maakonna loomaarst, kes täitis ainult kohtu ja valitsuse käskde ja kellest rahvas suurt ei teadnud. Sellepärast ei saa maakonnaavalitsuse ega Veneaegse maakonna loomaarsti tööd kuidgi kõrvu seada — praeguse loomaarsti töö on nii mitu korda suurem.

Teedeosakond.

Vene ajal olid need ülesanded pandud landrat collegiumi ja osalt ka vallavalitsuste peale. Praegu töötab maakonnaavalitsuses selles osakonnas üks kantselei ametnik ja kolm eriteadlast.

Tervishoiu osakond.

Vene ajal oli ametis sel alal maakonna arst ja velsker ning tarviduse järele ka desinfektor. Samad isikud peale desinfektori on ka praegu ametis. Ainus vahe on selles, et nüüd on maakonna arsti ja velskeri töö mitu korda suurem kui ta Vene ajal oli.

Nüüd on maakonnas ametis 12 jaoskonna arsti ja 11 ämmaemandat, kes kuuluvad kõik maakonna arsti korraldusse. Vene ajal ei olnud Pärnumaal ühtegi jaoskonna tervishoiu arsti ega ämmaemandat, olid ainult üksikud eraarstid ja ämmaemandad, nagu nad peale maakonna jaoskonna omade nüüdki on.

Nüüd om maakonnas Halliste ja Vändra haigemajad, mida maakond toetab ja üleval peab. Sama aitas maakond kuni 1925 a. lõpuni ka linna haigemaja ülevalpidada ja võttis sellega seotud töödest osa. Vene ajal puudus see täiesti. Sama puudus igasugune kogukondline ja kooli tervishoiu järevalve, ametnikkudele ning õpetajatele arstiabiandmine ja arstiabi arvete kontrollimine jne. Ei saa kuidagi võrrelda veneaegse maakonna tervishoiu arsti vastutulekut rahvale. Siis olid need rahvale kättesaamatad härrad, nüüd igale kättesaadavad ja vastutulelikud ametnikud.

Palka sai Vene ajal maakonna arst 96 rubla kopikatega kuus ja velsker 55 rubla kuus, kuna desinfektorile tasu makseti töö järele. Desinfektori kohuseid täidab nüüd maakonna velsker, kes on ühtlasi ka osakonna asjaajaja.

Maakonnaavalitsus kui niisugune.

Et Eesti iseseisvuse ajal suur osa endiste talurahva komissaride, rahvakoolide inspektorite, maakonna ülema, maakonna loomaarsti, kubermangu agronoomi, landrat collegiumi, ja osalt ka rahvaväe ülema ja töökaitses komisari ja kubernerite ülesannetest on koondatud ühte asutusse — maakonnaavalitsusse, siis on sellel asutusel ka võimalik asjaajamise ühtlustamise ja parema läbiviimise mõttes otsuseid teha kollektiivselt, mida Vene ajal mitte võimalik ei olnud. Kõik osakonna juhatajad (3) ühes maakonnaavalitsuse esimehega (adminstr. osak. juhat.) ja sekretäri moodustavad viieliikmelise maakonnaavalitsuse, mis otsustab oma istangil kõik tähtsamad küsimused. Vene ajal see võimalik ei olnud, sest iga asutus töötas täiesti iseseisvalt.

1925 a. oli maakonnaavalitsuse otsekoheks käsutuseks maakonnaavalitsuse sekretär, 1 masinakirjutaja, 1 registrator, 1 käskjal, 1 hobusemees.

Uued põhimõtted Saksa kreisi (maakonna) omavalitsuste seadustes.

— st —

Ikka sagedamaks muutuvad arvustused meie maakonna omavalitsuste tegevuse kohta ja arutused nende reorganiseerimise tarvidusest lihtsustamise ja kokkuhoidmise põhimõtetel.

Isegi nii kaugele minnakse, et maakonna omavalitsuste ülealususest ja nende likvideerimise vajadusest räägitakse ja kirjutakse, sest nende kõrgemad ametnikud mängida ministreid ja vähemad ametnikud ei tööta, vaid ainult „nokitsevad“ ei tea milleks? (v. „Päevaleht“ nr. 224 — 20 VIII s. a.) „Päevalehe“ artikli kirjutaja L. K., kes seda küsimust puudutades täiesti õieti „tammumiseks ühe paiga peal“ nimetab, ei saa aga ise ka mitte paigalt, vaid ainult heidab omavalitsuse ja poliitiliste tegelaste saamatust, julguse puudust, omakasu ja muud sellesarnast ette, ei anna

aga ühtegi mõtet või näpunäidet, millest võiks maakonna omavalitsuste reorganiseerimise või isegi likvideerimise töö alata. Tema ütleb, on vaja lõikus ettevõtta s. t. ühel heal päeval tuleb Riigikogu kokku ja võtab seaduse vastu, millega maakonna omavalitsused ajalukku heidetakse. Armas L. K., nii lihtne ei ole see asi mitte, vaja on enim veel tükk aega ühel paigal tammuda ja küsimust igakülgselt arutada, kui püsivat otsust luua tahame. Seni ei ole avalikult veel mingisuguseid kavasi ette toodud, kui välja jätta mõned kirjutused selles ajakirjas ja mõnede poliitiliste kongresside õige tumedad ja väheütleavad otsused.

Omavalitsuste küsimus on aga väga laialine ja suure tähtsusega küsimus, et seda ilma pikema arutusega ära otsustada.

Kui vaatame, mis sellel alal mujal maa-
des tehakse, siis peame imestama, kui
palju seal paberit ja trükimusta ära tarvi-
takse omavalitsuse ümberkorraldamise ja
lihtsustamise küsimuste ning omavalitsuste
ja keskvalitsuse vahelkordade selgitamiseks.

Meie lähem naaber Läti on juba õige
kaua aega maakonna omavalitsuste reor-
ganiseerimisega ametis ja on palju juba
seda küsimust sõelutud, muutus ise on
aga alles läbiviimata.

Niisama on mitmesugused kavad sellel
alal ka Soomes, Ungaris ja teistes riikides.

Eriti pikalt ja mitmekülgselt on omava-
litsuse küsimusi arutatud ja palju nende
kohta kirjutatud Saksamaal¹⁾.

Viimasel ajal on seal ikka enam ja enam
sinnapoole püüdma hakatud, et omavalit-
susi poliitiliste erakondade mõju-
piirkonnast välja kiskuda.

Selleks on mitmesuguseid abinõusi otsitud
ja ka leitud, näit. kahe-kolmekordse nõu-
kogu kestvnse ajaks üks maakonna valit-
suse esimees, valitsuse liikmed ainult nõu-
andjateks, nõukogu mõjupiirkonna vähen-
damine ja selle koondamine ainult puht-
majandusliste küsimuste peale jne. Üheks
kõige olulisemaks muudatuseks sellel alal
on aga põhimõte: nõukogu, kui poliitiliste
rühmade esituskogu, täieline ärajätmine.
Maakonna (kreisi) nõukogu ei saa enam
otsekohe maakonna elanikkude poolt vali-
tud, vaid see moodustatakse vastavasse maa-
konda kuuluvate valdade nõukogude (voli-
kogude) poolt valitud esitajatest.

Sarnane maakondade (kreiside) esitus-
kogude moodustamise viis on juba mitmes
Saksamaa osariigis läbi viidud, nii: Saksi-
maal, Würtembergis, Meklenburg-Schweri-
nis, Anhaltis ja on Baieris ning Türingenis
ettevalmistusel.

Siin on välja mindud järgmisest põhi-
mõttest: omavalitsuse seadus ei tohi mitte
esile kutsuda poliitilisi võitlust omavalit-
suste ümber, vaid tema peab kohalikkude

¹⁾ Saksa omaval. tegelased on huvitatud ka
meie omavalitsuse korraldusest. Nii on nad E
Maak. Liidult vastavat kirjeldust palunud. Toim.

dele majanduslistele oludele vastava võimu
looma, mis võimaldab maakondadele ja
valdadele nende ülesannete ja majandus-
lise jõukohase koostöö.

Sellepärast on soovitat, et maakonna
nõukogu kujuneks valdade esituskoguks,
sest ei ole ju maakond mitte kõrgem, vaid
ainult laiem omavalitsusüksus ehk teiste
sõnadega omavalitsuskoondus.

Selles mõttes öeldakse ka Baieri oma-
valitsusseaduse seletuskirjas: „Kreisid (Be-
zirke) ei ole mitte kogukonnad kitsas
mõttes. Nemad on kogukondade sihtühin-
gud teatud küsimuste ja ülesannete lahen-
damiseks, nimelt sarnaste laialisema ise-
loomuga küsimuste ja ülesannete lahen-
damiseks, missuguste täitmine üksikutele
valdadele ülejõu käib ehk jälle millede
teostamine valdade poolt õige suurte ras-
kustega seotud on. Omavalitsuste raha-
line olukord ei luba kreisidel sarnast va-
litsuse aparati ja ametnikkude personaali
pidada, kui see valdadel ja linnadel ole-
mas“.

Sellega on maakond tahetud teha val-
dade liiduks, kelle kätte on usaldatud
administratiivne järevalve ja mõnede üles-
annete lahendamine, mis laiaulatuslisemad
ja suuremate raskustega seotud, kui et
üksik vald neid suudaks täita.

Ka administratiivset järevalve õigust ei
ole maakonnal kõigi valdade kohta ette
nähtud, vaid ainult vähemate, alla 5.000
elaniku arvuga, valdade kohta, suuremad
vallad ja alevid ning linnad kuuluvad otse-
kohe keskvalitsuse järevalve alla.

Need on täiesti uued põhimõtted, mis
sinnapoole tüürivad, et omavalitsused tõesti
ka omavalitsusteks jääks ja poliitiliste era-
kondade võitluse õhkkonnast vabaneks.

Meie ei pruugi enda omavalitsuste sea-
duse loomisel ja maaomavalitsuse reorga-
niseerimisel mitte kopeerida Saksa või
mõne teise riigi seadusi, aga mis meie
omavalitsuse edenemisele kasulik võiks
olla, seda peame silmas pidama ja ka
omama, ilma et võerast vaimu ja mõju
karta pruugiksime.

Veel perekonnaseisu seadusest.

Hra T. Lauri artikkel „Maaomavalitsuses“
Nr. 11-as s. a. perekonnaseisu seaduse
kohta on vastuvaielusi väljakutsunud, mil-

lele siin vastuvaieluste saamise järjekorras
ruumi anname.

Nii kirjutab

vallasekretär O. Tikerpuu:

Ühinen hra Lauri arvamiseaga, et see seadus tähtsaid puudusid sisaldab, või, nagu öeldakse, seadusel on augud sees, kuid kahjuks räägib hra Laur ka olemata puudustest, mispärast selle seaduse ühe kohapealse täitjana oma arvamisi avaldan.

Kõige pealt on hra Lauril nähtavaste teadmata, et statistiliste teatelehtede vormid on juba „R. T.“ Nr. 45 s. a. ühes juhtnõõridega nende täitmiseks avaldatud, ja et perek. s. sead. § 20 põhjal on Vabariigi Valitsuse määrusega 30. aprillist s. a. (R. T.“ Nr. 41 s. a.) määratud maksu võtta iga tunnistuse pealt 25 marka, mis läheb vastava koguduse või omavalitsuse kasuks.

On õige, et uus kord vallasekretäri ennegi ülirohket tööd tubliste suurendab ja üldiselt igas asjas lihtsuse ning kokkukohaldlikkuse poole peab püüdma. Kui palju aga meie uus perekonnaseisu registreerimise vormid end lubavad lihtsustada, on väga raske öelda, vaevalt aga võiks neid tuntavalt ühtlustada, arvesse võttes üleilmeliselt tunnustatud korda. Asjata oleks aga tõendada, et see seadus on maksma pandud kaalumata ja tarbetu laiotamise püüdega, sest senisele olukorrale oli väga hädaste ja ruttu parandust tuua. Mis aga puutub arvamisesse, et seaduse täitmine nõuab liig põhjalikku asjatundmist, siis ei usu, et perekonnaseisu muudatuste registreerimiseks võimetu isik vallasekretäri kohuseid üldse täita saab.

Erilise palga nõudmine on küll õigustatud, aga seaduse mõiste järele ei saa seda põhjendada, sest ei ole loodud uusi ametkohti, vaid vallasekretäri ja vaimuliku peale on pandud uued kohused. Tuleb vastavalt normeerida seniseid palkasid, ei ole aga mõtet mingi uue palga nõudmist ülesseada.

Perek. s. s. § 45 ei tarvitse seada konkreetsemat nõuet, sest alaealiste abiellumise kord on küllalt selgesti äramääratud Abielu sead. § 8 ja 9-ga, mille järele vastaval korral tuleb käia. Juhtnõõride §§ 41 42 on sellega kokkukõlas.

Vallasekretäride eksami kavasse perek. s. seaduse võtmine on loomulik ja enesest mõistetav. Miks aga hra Laur nõuaks eksami vaimulikkudelt, kes tema enese väite järele neid „asjatoimetusi tuhatkorda (?! O. T.) lihtsamal kujul terved aastasadajad seni korralikult (? O. T.) on toimetanud“, jääb arusaamatuks, vast siis nende vaimulikkude kohta, kes edaspidi ametisse astuvad, kuid vastavate vaimulikkudelt on ju

senini ikka kaunis kõrget haridust nõutud.

Perekonna registrisse puutuv küsimuses olen hra Lauriga ühel arvamisel: see peab olema terve uue korralduse põhi ja perekonna registrite sisseseadmise edasilükkamine toob suuri sekeldusi, kuna kogudustele pole õigust jäetud seniseid hingekirju seaduslikult edasi pidada. See on kindlasti puudus, mis viivitamata parandust nõuab ja kui perekonnaseisu seadust tahetakse täita, siis tuleb registrid kulu ja vaeva peale vaatamata kiires korras sisseseada, ehk koguduste personaalraamatute seaduslikkust pikendada ja siis peaks perek. s. sead. § 21 ettenähtud aktide ära kirjad ümberpööratud vahekorras saadetama. Kogudustest hoopis lahkunud isikud peab aga ka viimasel korral viibimata uutesse registritesse sisse kandma.

Perek. s. sead. § 65 asjus ei mõista hra Lauri küsimust endiste arhiivide üleandmise kohta: ei saa ju valdade end. n. n. perekonnaraamatuid perekonnaseisu arhiivideks pidada, vaid need on mingisugused koguduste personaalraamatute koopiad, mis ei ole täitnud perekonnaseisu dokumentide aset otsekoheses mõttes.

Kirik on muutund era asutuseks alles väga hiljuti tema lõpuliku riigist lahutamiseaga, kudas võiks nüüd pidada eraomanduseks riiklisi ülesandeid täitvaid raamatuid, mis soetatud riigi abil? Kudas soovitaks hra Laur siis perekonna registrit sisse seada, kui mõni vaenuline vaimulik oma raamatuid välja ei anna ja seadus seda ei sunni? Igatahes on aga vara enne perekonnaregistrite sisseseadmist koguduste arhiive muinsusvaraks lugeda.

Asjata on väide, et planketid hilja kätte saadetud: Vormid olid juba märtsi kuul „Riigi Teatajas“ avaldatud. Järevalve küsimuse lahendab seaduse § 10

Koguni rappa aga läheksime, kui hakkaksime perekonna registrit sisseseadma valla end. perekonna- ja revisjoni kirjade järele, sest need raamatud on juba ligi 10 aastat pidamata ja need „sidemed“ on juba Vene revolutsiooniga katkestatud.

Perekonnaseisu seadus ja juhtnõõrid jäta- vad lahtiseks, kudas registreerida seni ristimata ja registreerimata lahusulisi, kudas täita aktidel küsimust „perekonnakirju peetakse...“ kuni perekonna registri sisseseadmiseni, ülevõetavate arhiivide ülevõtmise ja edaspidise kasutamise korra j. n. e., kuid loodame nende puuduste peatset kõrvaldamist ja parandamist. Oleme aga teistele, kultuurriikidele ühe sammu

järele astunud, mida tagasi astuda mõteta oleks. Ei näe raskeid takistusi seaduse elluviimiseks, mis aasta jooksul enesest

kaoks, sellepärast pean hra Lauri järsu seisukoha perekonnaseisu seaduse vastu põhjendamataks. (Järgneb).

Vallasekretärid tulevad ametisse valida vallanõukogude poolt määramata aja peale.

Vallasekretäride Seltsi esimees H. Nurk.

1896 a. Vallakogukonna seaduse järele valiti vallakirjutaja ametisse vallanõukogu poolt määramata aja peale, milline kord maksev oli kuni 1917 a. revolutsioonini. 1917 a. valimise seaduse järele nimetati vallakirjutaja amet ümber vallasekretäri ametiks, täiendati sekretäri õigusi sellega, et ta tunnistati vallavalitsuse liikmeks, aga ühtlasi kärbiti tema õigusi ja halvendati seisukorda sellega, et tuli iga kolme aasta järele ühes teiste vallaametnikkudega ümbervalimisele. Sarnane ümbervalimise süsteem jäeti maksma ka 1921 a. vallanõukogude valimise seadusega.

Vallasekretär on kogu vallaomavalitsuse hingeaks, sest iga kolme aasta järele ametisse valitud vallavanemad ja nende abid ei saa ning ei soovigi vallaomavalitsuse töösse ning ülesannetesse süveneda. Selle tõttu on vallasekretäri ülesanded väga suured ja vastutusrikkad, olgu need tema peale pandud otse seaduste järele ehk vallanõukogu sellekohaste otsuste põhjal. Et vallasekretäri ülesanded riikiselt seisukohalt vaadutuna väga tähtsad on, seda kinnitab Eesti seadusandluskogu juba sellega, et sekretäride peale on pandud vastavate seadustega need kohustused, mis otsekohe selle ametiga seotud ei ole ja mida teiste peale ka võiks panna. Näituseks on kogukondade ja erarendimaade korraldamise seadusega (popsiseadusega) vallasekretäri peale pandud komisjoni protokollide kirjutamine. Tulumaksu seaduse järele on vallasekretär määratud alaliseks tuluhindamise komisjoni liikmeks jne. Kui vaadelda ainult viimati nimetatud ametit, siis annab seegi küllalt selge pildi sellest, kui raske on praegu vallasekretäri seisukord. Hinnates valla kodanikkude tulu seaduste piirides täiesti õiglaselt ja riiklikes huvides, võib kibedasse vastollu sattuda mõne komisjoni liikmega. Ja sattudes mõne kodanikuga vastollu, võib see kodanik teisi vallakodanikke sekretäri vastu ülesässitada, mis väga kerge teha on, sest halvad jutud leiavad vallas ikka poolehoid-

jaid. Tagajärg sellel kõigel on siis muidugi see, et sekretäri kolmeaastase ümbervalimise korral enam tagasi ei valita, vaid temal tuleb teisalt teenistust otsida. Sarnased ühest kohast teise rändamised, mis Eesti riigi kestusel sagedased nähtused on, halvavad omavalitsuse edukat tööd ja takistavad riikliste ülesannete korraliku täitmist kohtade peal. Kõike seda pahet on võimalik kõrvaldada, kui 1921 a. maksma pandud vallanõukogude valimise seadus saaks selles mõttes muudetud, et vallasekretär valitakse ametisse vallanõukogu poolt määramata aja peale, samuti kui see oli maksev enne 1917 a. ja see näituseks Lätis praegugi maksev on. Sarnast määramata aja peale ametisse valimist nägi ette Asutava Kogu Omavalitsuse Komisjoni poolt 1921 a. vastuvõetud omavalitsuste seaduse eelnõu.

Määramata aja peale ametisse valimise saaksid vallasekretärid umbes üheõiguslisteks riigiteenijatega, kes ka määramata aja peale ametisse võetakse.

Olgu juurde veel tähendatud, et Vene valitsuse ajal ja samuti ka Eesti valitsuse ajal valdades kõik algkoolide õpetajad vallanõukogude poolt määramata aja peale ametisse valitakse.

Ametist vallandamise kohta jääksid maksma peajoontes senised seadused, millele järele vallasekretäri võib vallandada kordasaadetud kuritööde pärast ja kui tema oma ametikohuseid mitte ei suuda täita.

Praegused omavalitsuse seadused ei ole kaugeltki mitte moodsad ja ajakohased, mispärast nende põhjalik ümbertöötamine tarvilik on, mille peale vallasekretäride selts igal aastal vastavate võimude tähelepanu on juhtinud, aga Eesti seadusandlus laseb oletada, et uue ajakohase omavalitsuse seaduse järele tuleb veel kaua aastaid oodata, ja seniks vallasekretäride seisukorra kindlustamise edasilükkamine ei ole riiklistes ja omavalitsuse huvides mitte soovitav.

Seisukorda on revideerima hakanud ka siseminister, kes juuli kuul käesoleval aastal Vabariigi Valitsuse kaudu Riigikogule esitas vallanõukogude valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Selle nimetatud eelnõu järele muutub vallasekretäri seisukord veel halvemaks kui senini, nimelt määratakse selle eelnõu järele vallasekretär ametisse vallavalitsuse poolt samuti kui teised vallaomavalitsuse teenijad, nagu käskjalad, kooli- ja vaestemaja teenijad jne. keda ka päeva pealt võib ametist vallandada. Sellega võetakse vallanõukogudelt õigus ära vallasekretäre valida, millist õigust nad üle 60 aasta on tarvitanud ja sekretärid tehakse täiesti linnupriiks ning päevateenijateks.

Valitsuse eelnõu näeb ette palga maksimist vallavanemale ja tema abidele, kuna sekretäri palgast mitte sõnagi ei räägita, millest järeldada võib, et need ilma palgata võivad teenida.

Vallasekretäri abid ja kantselei ametnikud tuleksid ametisse võtta ainult vallasekretäri ettepanekul, sest nad töötavad viimase otsekohese järevalve all ja vastutusel, ning sellega saaks ära hoitud asjatud sekeldused.

Kõike seda arutas läbi Vallasekretäride Selts ja tunnistas ühel häälel Valitsuse poolt Riigikogule esitatud vallanõukogude

valimise seaduse muutmise seaduse eelnõu osaliselt mitte vastuvõetavaks, vaid tunnistas vastuvõetavateks järgmised muudatused valimise seaduses, millede maksmapanemist Riigikogu poolt palutakse:

§ 83. Vallaomavalitsuse täidesaatvaks orgaaniks on vallavalitsus, mis koosneb vallavanemast ja vähemalt kahest vallavanema abist. Vallavanema abide arvu määrab vallanõukogu, kes ühtlasi ka vallavanema asetäitja ära määrab.

§ 84. Vallavalitsuse raamatute ja arrete pidamiseks ja üldse kõigi vallavalitsuse kantselei asjaajamise juhtimiseks valib vallanõukogu vastava hariduse ja eriettevalmistusega kodanikkude hulgast määramata aja peale ametisse vallasekretäri.

Märkus: Käesoleva seaduse maksma hakkamise ajal vallanõukogude poolt ametisse valitud kutseõiguslised vallasekretärid jäävad ametisse edasi ilma ümbervalimiseta.

§ 85. Vallavalitsuse ametnikke määrab ametisse ja vabastab vallavalitsus. Vallasekretäri abid ja kantselei ametnikud määratakse ametisse ja vabastakse vallasekretäri ettepanekul vallavalitsuse poolt.

§ 91. Oma tegevuse eest saavad vallavanem, tema abid, sekretär ja teised ametnikud kindla palga vallanõukogu määramise järgi. Palga määramine sünnib enne ametisse valimist ehk määramist.

Omavalitsuste päevauudised.

Toetusraha valla-, alevi- ja linnavalitsustele.

Viinatshekkide maksu asemel toetusraha valla-, alevi- ja linnaomavalitsustele on Maakondade Liidu energilise nõudmise peale Rahaministri korraldusel, 10. augustil osaliselt ära jaotatud ja maakonnaomavalitsustele valdade ja alevite osa edasiandmiseks väljasaadetud. Jagamise alla tuli 52 + 13 miljoni = 65 miljoni. Neist esimene summa riigi 1926/27 a. eelarve järele ja teine lisa eelarve Nr. 1-se järele 1926 a. kolme esimese kuu eest. Toetusraha on jaotatud proportsionaalselt 1925 a. müüdud viina- ja piiritustshekkide järele. Avansina saadeti 10. aug. välja 1/2 osa saadavast toetusrahast, mis valdadele ja alevitele kokku 20.705.744 m. välja tegi. Terve toetussumma valdadele ja alevitele teeb seega välja 15 kuu eest — 1. jaan.

1926 a. kuni 1. aprillini 1927 aastani — 20.705.744 × 2 = 41.411.488 marka.

Maakondade järele saivad vallad ja alevid:

	1925 a. tsheki maksu	10. aug. jaotuse järele 50% toetusrahast
Harju maakond	4.013.315.—	2.296.230.—
Järva	2.954.805.—	1.717.826.—
Lääne	2.287.886.—	1.363.140.—
Petseri	2.753.934.—	1.630.025.—
Pärnu	3.910.055.—	2.348.093.—
Saaremaa	760.331.—	433.688.—
Tartu	4.997.789.—	3.002.191.—
Valga	983.691.—	574.638.—
Viljandi	3.040.198.50	1.799.250.—
Viru	6.220.103.—	3.602.008.—
Võru	3.173.058.—	1.938.655.—

Kokku 35.095.165.50 20.705.744.—

Käesoleva aasta toetus valdadele ja alevitele teeb 1925 a. saadud tshekimak-

sust eelpool toodud andmete järele 94,4^o0 välja.

Hoolekande seaduse muutmise seaduse eelnõu

esitakse lähemal ajal Töö-Hoolekandeministeeriumi poolt. Selle seaduse eelnõusse mahutakse § 217 pt. 7 E. Maakondade Liidu poolt esitatud redaktsioonis, nagu ministeerium Liidule teatas.

Ei saa toetust õpetajate arstiabiks ja pensioni maksuks.

Haridusministeerium teatas E. Maakondade Liidu märgukirja peale, et ministeerium ei saa õpetajate arstiabi ja pensioni maksude katteks toetust anda, sest toetusraha on riigi eelarvesse võetud toetusena

õpetajate palkadeks, kuna arstiabi ja pensionimaks palgad ei ole.

Läti omavalitsustegelaste külaskäik Eestis.

29., 30. ja 31. aug. külastasid Volmari maakonnaomavalitsuse tegelased Pärnu maakonnaomavalitsust ja järgmistel päevadel Viljandi maakonnaomavalitsust. Külaliste hulgas olid: Volmari maakonnaomavalitsuse esimees Melnalksinis, m.-v. liige Blanka, maakonna agronom Dunins, Salatsi realkooli direktor Heideman, vallavanem Tobias ja vallasekretär Rusman.

Külaliste muljetest meie omavalitsuste kohta, samuti ka Läti omavalit korraldusest külaliste seletuse järele ilmub ruumi puudusel pikem kirjeldus järgmises numbris.

Teated Maakondade Liidu ja omaval. tegevusest.

Ankeetlehed maakonnaomavalitsustele.

Liidu juhatuse poolt väljatöötatud ankeetlehed maakonnaomavalitsustele koosseisude, töökulukuse, äratehtud töö ja asjaajamise lihtsustamise kohta on maakonnaomavalitsustele kätte saadetud. Esimene neist ankeetlehtedest, sisaldades ligi 300 küsimist, on nii kokkuseatud, et ta annaks andmed, mis kergesti teistega võrreldavad, üksuste ja protsentide järele. Teine sisaldab küsimusi asjaajamises maksva korra kohta (kõigis maakonnaomavalitsustes ei ole see asjus, mis maakonnaomavalitsusest enesest oleneb, ühtlane), missugusi lihtsustamisi maakonnaomavalitsus soovib läbiviia asjus, mis maakonnaomavalitsusest enesest oleneb, ja asjus, mille kord seadustes, määrustes, keskasutuste juhtnõörades ja ringkirjades ettenähtud ning palju selle lihtsustamisega võib koosseise kokkutõmbata.

Vastused esimese ankeetlehe peale näitaks kui palju tõe põhja on mõtteavaldustel, et maakonnaomavalitsused kallid aparaadid on, kuna teine keerulise töö allikad kindlaks teeb ja ühtlasi kõigelihtsama asjaajamise korra sisseseadmist võimaldab.

Sundmääruse kava tuleõnnetuste vastu võitlemise kohta.

on E. Maakondade Liidu juhatuse poolt maakonnaomavalitsustele kättesaadatud. See kava sisaldab nii palju Liidu nõukogu poolt ülesseatud põhimõtetest, kui palju sund-

määruse raamidesse mahub, ja on nii kokkuseatud, et selle kava piirides maakonnaomavalitsuste poolt vastuvõetud sundmäärus Siseministeeriumi poolt „Riigi Teatajas“ avaldamiseks takistust ei leia.

Jaoskonnaarstide täienduskursuste pidamiseks

Tartu ülikooli juures on eeltööd käimas, Jaoskonnaarstide seltsi soovil peetakse, kui võimalik, kursused 15. okt. 15. novembrini s. a.

Maakonna vappidest

on Pärnumaa, Läänemaa ja Järvamaa jaoks uued vappide kavad dr. Johanseni poolt kokkuseatud.

Tartumaa vallaomavalitsustegelaste koosolek.

4. sept. s. a. peeti ära Tartus Ametnikkude ühingu ruumids maakonnaomavalitsuse adm. osak. juhataja algatusel vallavanemate ja sekretäride nõupidamine mitmesuguste üleskerkinud päevaküsimuste arutamiseks. Näituse tõttu on koosolekule ootamata ennenägemata arvul tegelasi ilmunud, nimelt 62 sekretäri ja 38 vallavanemat. On esitatud kõik vallad.

Kuna päevakorral mitmed küsimused, kus oleks vaja põhjalikke selgitusi ja valitsuse autoriteetlikku sõna, on hra Üunapuu

koosolekule palunud ka Siseministeeriumi kõrgemad ametnikud hrad Maddisoni ja Hendriksoni. Mõlemad on aga tulemata jäänud, mispärast koosolejad omal jõul tööle asusid.

Koosoleku kirjeldus ilmub järgmises numbris.

Maakonnaavalitsuse tegevus diagrammides ja kartogrammides.

Harju Maakonnaavalitsus on oma tegevuse kohta lasknud rea diagramme ja kartogramme valmistada, mis Tallinna E. Põllum. Seltsi näitusele väljapandud.

Riigikohtu seletused.

Vallanookogu õigus kümnikkude kohta.

Vana-Vändra vallanookogu otsuse vastu kümnikkude käsuandmise ja posti laialikandmise aja kestvuse suhtes on Pärnu maakonnaavalitsuse volinik protesti tõstnud, sest vallanookogu olevat asja otsustamisel oma võimupiiridest üleastunud. Rahukohtunik jättis maakonnaavalitsuse protesti tagajärjeta, leides, et küsimus on vallanookogus arutusele tulnud vallavalitsuse ettepanekul, kes vallanookogult juhtnõore palus, mida ka nookogu andis. Vallavalitsusel aga, kui täidesaatval orgaanil, ei ole seaduse järele keelatud asutuse käest, kellelt tema oma volitused on saanud ja keda tema esitab, juhtnõore küsida.

Riigikohtule antud revisjoni protestis seletab Pärnu maakonnaavalitsuse volinik, et rahukohtu otsust ei saa seadusepäraseks lugeda järgmistel põhjustel:

Maakonnaavalitsus ei ole selle vastu protesteerinud, kas vallavalitsusel oli õigus kümnikkude käsuandmise ja posti laialikandmise aja kestvuse kohta juhtnõorede saamiseks pöörata vallanookogu poole, või mitte, ehk küll vallavalitsusel tarvidust seda teha ei olnud, sest et seaduses — vallakogukonna sead. 19 veebr. 1866 a. par. 18 — selgesti öeldud on, et kümnikkude teenistusaja määrab kindlaks vallavanem ühes abilistega, s. o. vallavalitsuse ise. Küsimust aga, kas vallanookogul õigus on lahendada asja, mis mitte tema vaid vallavalitsuse kompetentsi kuuluvad, mille vastu protest antud, ei ole rahukohtunik oma otsuses sugugi puudutanud, kuna protestitud vallanookogu otsus mitte ainult juhtnõore vallavalitsusele ei sisalda, vaid määrab kindlasti ära kümnikkude teenistusaja ja kohustused, s. o. lahendab täiesti ära käsimumise, mis tervena vallavalitsuse lahendamisele kuulub.

Riigikohus leidis, et maakonnaavalitsuse põhjendamine 1866 a. vallakogukonna sead. par. 18 peale on alusetu. Täh. sead.

par. 17 ja 18 järele kujundasid vallavanem, nende abid ja kümnikud osa tol ajal maksvast politsei organisatsioonist. Asut. kogu poolt 17. dets. 1919 a. vastuvõetud politsei korralduse sead. par. 3 põhjal seisab politsei koos politsei ülemast, nende abidest, vanematest ja noorematest politsei kordnikkudest, Tuleb järeldada, et selle seaduse maksmahakkamisega vabanesid vallavanemad, nende abid ja külakümnikud politsei funktsioonidest ja et vallakogukonna sead. par. 18 oma maksvuse on kaotanud ja et kõige sellepärast viimane seadus ei või külakümnikkude valimise ja nende korraldamise kohta puutuvates küsimustes aluseks olla.

Praegusel ajal võivad külakümnikkude kohused seista mitte politseisse, vaid vallavalitsusse puutuvate asjade täitmises, ja kuna vallanookogude valimise sead. par. 77 järele vallanookogu otsustamise alla käivad kõik valla- omavalitsusse puutuvad küsimused, täidesaatvate organisatsioonide valimine ja nende tegevuse järele valamine, siis peab otsusele jõudma, et ka vallanookogul õigus peab olema kümnikkude tegevuse kohta käivaid korraldusi teha.

Eeltoodud põhjendusel otsustas riigikohus Pärnu maakonna voliniku revisjoni-kaebuse tagajärjeta jätta. „Post“.

Kas võib ametnikult tagasi nõuda ülemäära maksetud palka?

Viljandi naisõpetajale oli 1924 aastal palka rohkem maksetud, kui seda õpetajate palgaseaduses on ettenähtud. Hiljem tuli see aga revideerimisel avalikuks ja haridusministri otsusega nõuti õpetajalt ülemäära saadud palk tagasi.

Õpetaja tõstis haridusministri otsuse peale Riigikohtus kaebtuse, kus ta õigeks võtab, et ta rohkem palka on saanud, kui tema selleks õigustatud oli, kuid seaduste järele arvab ta, et asutustel ei ole õigus seda tagasi nõuda.

Riigikohus asja arutades leidis, et kodanlise teenistuse seaduse § 584 on ettenähtud need juhtumised, millal ametnikkudele jäetakse tagasi nõudmata palga arvel ülemäära saadud summad. Juhtumus, kus ametnikule on palga arvel rohkem makstud, kui temal õigus saada on, ei ole eelnimetatud paragrahveis ette nähtud ja sellepärast, kuigi käesoleval juhtumisel on kaebajale ülemäära palka makstud, mitte

tema süü, vaid palgamaksja asutuse eksimuse tõttu, on kaebaja siiski kohustatud palga arvel ülemäära saadud summad tagasi maksma. Balti eraseaduse normid ei ole kohaldatavad riigiteenijate palgasuhteliste vahekordade äramääramisel ametiasutustega, ning siin tuleb kohaldada üksnes riigiteenistuse seaduse vastavaid määrusi.

Ettetoodud põhjustel otsustas riigikohus kaebuse tagajärjeta jätta. „Pvl.“

Bibliograafia.

Harjumaa sundnormid.

Harju maakonna valitsuse väljaandel on praegu trükist ilmunud 114 leheküljeline raamat „Harjumaa sundnormid“.

See maakonna sundnormide kogu sisaldab kõik maakonnanõukogu poolt maksmata pandud ja praegu maksvad sundmäärused, maakonna nõukogu, revisj. kom., m. v. jne. kodukorrad, vallavalitsuste revideermise kava ja kõigi maakonna asutuste põhikirjad ja kodukorrad ning avalikkude algkoolide asjaajamise juhtnööri, mis vist esimene selletaoline oma täielikkuse poolest.

See väljaanne, mis esimeseks sarnaseks Eestis, on suureks hõlbustuseks asjaajamises kõigile maakonnas asuvatele ametiasutustele ja ametnikkudele, aga ka kodanikkudele.

Harjumaa kaart.

Harju maakonna valitsuse väljaandel ilmus neil päevil Tallinna Eesti Kirj. Üh. kivitrüki valmistatud mitmevärviline Harjumaa kaart mashtaabis 1 toll 3 versta. Kaardil on peale maakonna, kihelkondade ja valdade piiride ruumi leidnud raudteed, I, II ja

III klassi teed, kiviteed, kivisillad, puusillad, järved, jõed, sadamad, tuletornid, külad, asundused, alevikud, suvituskohad, kirikud, vallamajad, koolid, avalikud raamatukogud, postiasutused, hobuse postijaamad, öömajad, arstlise personaali asukohad, apteegid, seltsimajad, vabrikud, ühispiimatilised, igasugu varemed ja vanad pühad kohad, lahingu paigad ja end. Eesti vabandusvõitluste paigad.

Hinna poolest on see haruldaselt täielik kaart kõigile kättesaadav.

Augustikuul ilmunud kirjutused omaval. kohta.

Valitsuse seisukoht uue omavalitsuse seaduse asjus. „Postimees“ Nr. 218 — 14. aug.

Mitte lappimine, vaid põhjalik remont. „Kaja“ Nr. Nr. 185 ja 186 — 13. ja 14. aug.

Tammumine ühe paiga peal. „Päevaleht“ Nr. 224.

Maksude sissenõudmine maal. „E. Politseileht“ Nr. 33 — 14. aug

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 48. Ajateenistusest tulnud sõdurite isikumaksutamise kohta.

Kas enne 15. detsembrist ajateenistusest tulnud sõdureid vallanõukogul õigus järgneva aasta isikumaksu alla panna? Eitaval korral — missuguse seadusega see keelatud? Vallasekretär.

Vastus:

Valla- ja maakonna-omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aru-

annete ajutise seaduse („Riigi Teataja“ nr. 18/19 — 1920 a., sead. nr. 83 ja „Riigi Teataja“ nr. 83/84 — 1924 a., sead. nr. 58, Sundnormide kogu lehek. 62) § 78 järgi pannakse aasta-eelarve järgneva aasta peale valla- ja maakonna-omavalitsuste poolt vastavatele nõukogudele ette mitte hiljem kui 1. oktoobriks ja peab viimaste poolt mitte hiljem 1. detsembrist läbi vaadatud ja kinnitatud olema. Sama seaduse § 9 põhjal on valla omavalitsustel õigus võtta

valla heaks isiku maksu vallanõukogu poolt määratud suuruses ja korras kodanikkudelt 20 kuni 60 aastani, kellel valla piirkonnas alaline elukoht, s. t. kui nemad seal oma teenistuse, töö, või ettevõtte pärast alaliselt elavad või kui neil seal liikumata varandus või kodune sissead on (Riigikohtu otsused 22. veebruarist ja 30. aprillist 1921 a.). Järjekult langevad isikumaksu alla kõik eelpool tähendatud vanuses kodanikud, kes kuni eelarve kinnitamiseni valda alaliselt elama asunud.

Küsimus Nr. 49. Vallasekretäri vastutamise kohta.

Kui vallavanem või tema asetäitja (vallavanema abi) kirja või dokumendi kokkuseadmiseks andmed annab, käskides sekretäri nende andmete põhjal paberi kokkuseada, — kas sekretär, kui vallavanem kinnitab, et tema poolt antud andmed tõele vastavad, on kohustatud andmeid veel kontroleerima, või peab tema vallavanema või tema asetäitja käsul ja tema poolt antud andmete põhjal vastava paberi kokkuseadma ja sellele oma nime allakirjutama, ning kui pärast selgub, et vallavanema poolt antud andmete põhjal kokkuseatud paberi sisu ei vasta tõele, kas siis ka sekretär peab vastust andma valeteadete andmises: 1) kui tema kindlaks ei saa teha, et paber kokkuseatud on vallavanema poolt antud andmete põhjal ja 2) kas ka siis, kui tema kindlaks teha suudab? Misuguse seaduse alusel sekretär vallavanemaga ühtlaselt vastutab või ei vastuta nüisugusel juhtumisel valeteadete andmise eest?

E. V.

Vastus:

Küsimusest ei selgu, kas vahekiri kannab kaks (vallavanema või tema asetäitja ja sekretäri) või ühe (sekretäri) allkirja. Kui vahekiri kannab ainult sekretäri allkirja, siis vastutab selle sisu eest sekretär. Kuid on küsitav, kas vallasekretär üksinda üldse võib astuda ametlisse kirjavahetusse vallavalitsuse nimel. Tuleks arvata, et ta seda ei või, mispärast teda ei võiks ka sarnasel juhtumisel süüdistada N. S. § 417 põhjal. Kui vahekiri kannab aga kaks allkirja, siis tuleb vastutavaks tema sisu eest lugeda esimest allkirja andjat, sest teise allkirja andja ülesandeks on ainult tõestada, et esimene allkiri on õige. § 417 järgi on kohustatud asja kontroleerima see, kes asja esitab. Vallavalitsuse asja võib esitada vallavanem või tema

asetäitja või vallavalitsus in corpore. Kui käesoleval juhtumisel saatis vahekirja vallavanem (või tema asetäitja), siis on tema ka vastutav vahekirja sisu eest. Kui aga siiski asuda seisukohale, et sekretär on samuti vastutav kirja sisu eest, siis peaks igatahes tema vastutus ära langema, kui ta kirja kokkuseadnud temale vallavanema või selle asetäitja poolt antud andmete põhjal.

Küsimus Nr. 50. Nimede kirjutamisest perekonna registrisse.

Perekonnaseisu seaduse juhtnõuõride § 62 põhjal tuleb perekonna registrisse nimeletrisse äratähendada isiku vanemate perekonnanimed ja ema vallas põlve perekonnanimi. Kas ei tuleks registrisse märkida isiku vanemate nimed (eesnimed) ja ema vallas põlve perekonnanimed? Ühtub ju isiku perekonnanimi vanemate perekonnanimega ja perekonnanimede korduvat kirjutamist ei oleks tarvis, kuna aga vanemate nimede tähendamine väga tarvilik.

Vastus:

Vastsündinute kohta see § ei käi. See on üldregistreerimise jaoks, mida praegu ei teostata.

Kirjavastused.

— kk — P-s. Ilmub, kuid ootab ruumi.

A. P. T-s ja G. M. P-s. Täna. Suurem osa pidi järgmise numbri jaoks jääma.

Kuulutakse maksvusetaks

Küti vallavalitsuse poolt väljaantud hobusepass 12. okt. 1923 a. Nr. 116 all.

Alganud remondi tagajärjel on E. Maakondade Liidu büroo ja „Maalomavalitsuse“ toimetused ning talitus

ajutiselt teisele korrale üleviitud.

Remondi ajal telefon Nr. 10 — 62.

Septembrist alates ilmub „Maalomavalitsus“ jälle kaks korda kuus,

järgmine nr. 25. septembril.